

Jaapani teetseremoonia

Ajakirjast Kameelia, koostanud Kristina Pai

Tee ajaloost

Teejoomise kombe sünnimaa on Hiina. Esimesed kirjalikud märkmed teejooji kui ravimi kohta on pea 4000 aastat vanad. Hiljem hakati jooki kasutama usulistel tseremooniatel. Kõige enne on teepõõsa lehti kasutatud toiduainena – need purustati uhmis ja segati riisi, soola, vürtside ja sibulaga ning keedeti piimas.

8. sajandil valmis esimene õpetus täpsete eeskirjadega, kuidas valmistada teed, „rahu ja vaikuse jooki”. Hiinas kasutati väljendit „tass teed” isegi ajaühikuna: üks tass teed annab jõudu umbes kolme kilomeetri läbimiseks. Jaapanisse tuli tee 9. Sajandil buda munkadega. Algul kasutati seda usuliste rituaalide juures ja ta oli eelkõige ülikute jook. Alles 17. Sajandil sai tee rahvajoogiks.

Teetuba

Enne 15. sajandit serveeriti teed külalistetoa vaheseinaga eraldatud osas. Hiljem kujunes välja eraldi teetuba *Dojinsai*. 16. sajandil ehitati teejoomiseks juba eraldi hoone, mille keskel oli auk sõeahju tarvis.

Teemaja asub tavaliselt teistest hoonetest eemal ja selle juurde viib kividest tee – *roji*, mis tõlkes tähendab „kastene teerada”. *Roji* on erilise vaheväravaga jaotatud kaheks – välimiseks ja sisemiseks teerajaks. Välimise osa juures asub lehtla, kuhu külalised algul kogunevad.

Sõna *roji* pärineb buda pühadest raamatutest – suutratest, kus see tähendab erilisel puhast kohta. Seetõttu märgistab vahevärav jõudmist eriti puhtale alale.

Kogu teeraja ümbrus rõhutab puhast ja müstilist atmosfääri. Õitsvaid taimi sel alal tavaliselt ei kasva, ainult igihaljad puud. Raja kõrval on kivilatern, mis süüdatakse õhtuste teetseremooniate ajaks või talvel, et valgustada külalistele teed. Teetuba lähedal on kivist pesunõu, mille juures külalised enne teetuppa sisenemist pesevad käsi ja loputavad suud.

Väike sissepääs.

Enne teetuppa sisenemist astub külaline spetsiaalsele kivile sissepääsu ees ja võtab jalanõud jalast. Sissepääs on tavaliselt umbes 66 cm kõrgune ja 60 cm laiune ava, kuhu sisenetakse ja kust väljutakse põlvili ja langetatud päi. Lauduks avaneb allapoole ja mööda seda minnaksegi teetuppa. Seesugune väike sissepääs loodi eesmärgiga eristada teetuba tavamaailmast, et inimene tunneks end langetatud päi sisenedes alandlikuna.

<http://www.viator.com/tours/Tokyo/Tokyo-Tower-Tea-Ceremony-and-Sumida-River-Cruise-Day-Tour/>

Väljaspool teetuba uksepiida kõrval ja ka oote-lehtla juures ripub luud. Need ei ole seal ainult kombe pärast, vaid selleks, et veel vahetult enne külaliste saabumist *roji*'lt langenud lehti pühkida.

Juhised külalistele

Kutsutu peab teadma, mille puhul teetseremoonia korraldatakse – kas millegi tähistamiseks või lihtsalt, et sõpradega kokku saada. Kui see on ametlik tseremoonia, järgneb tavaliselt ka söök. Veel tuleb välja selgitada, kes on teised külalised, kas nende seas on mõni prominentne isik ning mille põhjal on külalised kokku kutsutud. Peab teadma ka seda, mis ajavahemikus on sobiv tulla. Tavaliselt lisab võõrustaja kutsele ise märkuse teiste külaliste kohta. Kui tseremoonia ei ole ametlik, möödub see sundimatus õhkkonnas ja pakutakse vaid teed. Sel juhul võib külaline olla tavalistes, ka läänelikes rõivastes.

Soovitav on, et külalised jõuaksid kohale umbes 20-30 minutit enne kutsele märgitud aega – siis jõuavad nad eeskojas sokid ära vahetada ja rahulikult teisi oodata.

Kui kõik on saanud, juhatab peremees nad kasteteerada pidi ootelehtla pingile istuma. Seejärel peremees tervitab taas ja avab vahevärava, mispeale kummardatakse vastastikku ja minnakse teetoa juurde.

Enne tuppä sisenemist käivad külalised kivist veenõu juures, kus igaüks kulutab kokkuhoidlikult vaid ühe puukopataie vett – esiteks peseb käed, seejärel loputab suu ja viimaks peseb koppa püsti hoides selle käepideme.

Siis astub külaline sissepääsu ees olevale kivile, võtab jalanõud ära ja avab vaikselt ukse, vaatab teetuppa ning siseneb justkui roomates. Poolel teel pöörab ta ümber, võtab maast oma sandaalid ja paneb need tallad vastamisi seina najale seisma.

Esimesena siseneb aiamajja kõige auväärsem külaline. Ta kummardab ning silmitseb seejärel seinal ripuvat pärgamendirulli. Rullil on tavaliselt kas vana kalligraaf või siis mõni luulerida, mis on selle teetseremoonia motoks. Ka lauanõud, mida kasutatakse, peavad sobima pärgamendil olevate sõnadega ning nendest võib külaline järeldada, mis tähtpäevaga on tegemist. Järgnevalt vaatleb külaline seinal või põrandal olevat lillenõud. Lilled valib peremees alati suure hoolega ja seetõttu pööratakse neile ka suurt tähelepanu. Kui külaline on majaga piisavalt tutvunud, silmitseb ta riisimatil olevaid nõusid – sõepanni ja teekatelt ning riulit, kus hoitakse teed. Külaline püüab istuda nii, et ta teistel ees ei oleks. Kui selle kõige on lõpule jõutud, istutakse määratud kohtadele ja oodatakse peremeest.

Esmalt serveerib peremees väikseid pehmeid kooke. Iga külaline saab ühe koogi. Seejärel pakutakse tahkeid koogikesi, mida on tavaliselt kahte sorti. Võõrustaja ulatab külalisele koogitaldriku, see tänab kummardusega ja võtab kahe koogitaldrikul oleva söögipulgaga oma salvrätile ühe koogi, puhastab siis salvräti äärega pulgad ning saadab koos koogitaldrikuga edasi. Kui külalised soovivad kooke lähemalt vaadelda, panevad nad pulgad salvrätile ja võtavad taldriku enda kätte. Kõige auväärsem külaline tänab peremeest, öeldes: „Ma võtan need tänuga vastu”. Alati võetakse taldrikult see kook, mis on kõige lähemal ja pannakse salvrätile pehme koogi kõrvale. Parem on söömine enne tee serveerimist lõpetada.

Tee ettevalmistamise etikett

Ettevalmistused teejoomiseks – see tähendab kõigi nõude loputamist ja läikima hõõrumist ning salvrätiku voltimist. Erinevate teesortide puhul varieerub ka etikett. Omaette etikett on isegi sütest tule tegemine. Erinevates teekoolides võib etikett meeste ja naiste puhul erinev olla. Senke teekoolis sellist vahet ei tehta. Kui meesterõivad on niikuinii alati tumedad, siis seal kannavad ka naised teetseremoonia puhul tumedaid rõivaid. Sel ajal kui külalised kooke söövad, valmistab võõrustaja teed. Esiteks loputab ja kuivatab ta kausi, vahusti ja väikese teekopa. Selle tegevuse sümboliseks tähenduseks on puhastada hinge. Tee valmistatakse otse jooginõusse. Pikavarrelise teekopaga tõstetakse kaussi teepulbrit, valatakse kolmandik kaussi kuuma vett täis ning klopitakse vahustiga. Siis kallatakse veelkord vett peale ja klopitakse jook vahuliseks. Kui vett on pandud liiga palju, ei saa teed hästi vahustada ja ka maitse pole sel juhul parim. Kui aga vett on liiga vähe, on teed raske juua. Teetseremoonia tee on kange, mõru ja väga aromaadne. 0,5 l vee kohta võetakse 100 g teepulbrit. Jook on tihe, umbes hapukoore konsistentsiga ja vahuline. Teekaasike valmis teega tõstetakse parema käega vasakule peopesale ja ulatatakse kõige auväärsemale külalisele. Külaline asetab kaasikese riisimatile enda ja kõrvalistuja vahele, teeb

kummarduse ning ütleb naabrile: ”Vabandust, et joon enne Sind”. Seejärel tõstab ta kaasikese enda ette ja ütleb võõrustajale: „Võtan tänuga vastu Sinu valmistatud tee”. Külaline hoiab kaussi vasaku käe peopesal ja toetab seda parema käega. Ta rüügab lonksukese, tänab peremeest, rüügab veel sõõmu ja annab kaasikese edasi järgmisele, vabandades veelkord samade sõnadega. Nii antakse teekaussi edasi kuni tühi nõu jõuab teemeistrile tagasi.

www.tumblr.com

Peale joomist pühib iga külaline sõrmeotsaga puhtaks selle koha, kust ta on joonud, ning puhasta sõrme salvrätikuga. Iga külaline vaatleb kaasikest ning teisi teevalmistamise vahendeid. Kõige auväärsem külaline esitleb esemete kohta küsimusi: millise meistri tehtud need on, kas neil on spetsiaalsed nimed jne. Vestluse käigus avaldatakse võõrustajale lugupidamist ja tänu. On kombeks, et ka järgmisel päeval tänatakse tseremoonia eest.

Tavaliselt võtab teetseremooniast osa viis külalist. Igas tseremooniadetailis valitseb kirjeldamatu delikaatsus ja austus teiste vastu. Lugupidamine teemeistri ja külaliste vahel on tseremoonia põhiline eeltingimus. Selgus ja hingepuhtus peavad valitsema kohalolijates. Tseremoonia lõpus kummardab võõrustaja külalistele ja need vastavad samaga.

Tseremooniat võib tänapäeval läbi viia ka lihtsamalt, kasutades kaasaskantavat sõeahju. Sel juhul on ka ettevalmistused lihtsustatud, kuid külaliste käitumine jääb enam-vähem samaks.

Ametliku teetseremoonia juurde kuuluv eine.

Seda lihtsat söömaaega nimetatakse *kaiseki*. Väikesel kandikul on vasakul nõu riisiga ja paremal supikauss. Nende ette asetatakse nõu, millel on kas kalasalat või toore kala viilud. Lisaks pakutakse keedetud ja praetud roogi ning lõpetuseks veel teist suppi. Kui esimene supp ja kala on söödud, pakub võõrustaja kõigile saket – jaapani riisiveini. Seejärel serveeritakse riisi ja ülejäänud roogasid. *Kaiseki*

lõpus pakub peremees marineeritud aedvilju ja kuuma vett, mida valatakse igapähele kaussi, kuhu on veel veidi riisi jäänud. Nagu teejoomise juures, on ka söömisel omad reeglid: suppi juues ei tohi kosta häält ja tõstetud toitu ei ole viisakas järele jätta.